

Miluj blízneho svojho – náš sused vlk

Na úvod dve dobré správy, ktoré sa nedávno objavili v médiách. Prvá hovorí o tom, že na 42. zasadnutí výboru Bernského dohovoru (dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť) sa potvrdil status ochrany druhu – vlk aj naďalej zostáva v prílohe II. Bernského dohovoru <https://www.sopsr.sk/web/?cl=3407>.

Druhá správa hovorí o tom, že Ministerstvo životného prostredia SR spolupracuje so Zväzom chovateľov oviec a kôz. Výsledkom tejto spolupráce je implementácia dokumentu s názvom: „Odporúčané ceny oviec a kôz pre likvidáciu škôd spôsobených dravou zverou“ – metodika výpočtu škôd. Jednou z aktualizácií je napr. aj navýšenie vyčíslenia hodnoty škody na chovných ovciach, vzhľadom k ich veku a to až do sumy 574 € / kus. Pri posudzovaní škôd sa bude i naďalej prihliadať na to, či bolo stádo v danej chvíli dostatočne zabezpečené. „Od 1. januára 2023 vstupujú na Slovensku do platnosti nové legislatívne ustanovenia spresňujúce podmienky pre vyplácanie náhrad škôd spôsobených vybranými chránenými živočíchmi, vrátane vlka, ako aj zjednodušený spôsob nahlasovania týchto škôd. MŽP SR považuje preventívne opatrenia za kľúčové a v tomto smere pripravuje konkrétne kroky pre podporu ich zavádzania“.

Krajina kysuckého regiónu má človekom výrazne pozmenený charakter, ktorý je podmienený jeho činnosťou v minulosti i v súčasnosti. Lesy striedajú lúky, pasienky a urbanizované plochy. Ide o krajinnú mozaiku, kde si svoje miesto pre život vybral vlk so svojou rodinou, ako i chovateľ hospodárskych zvierat so svojou rodinou. Vlk je celoročne chránený živočích, ktorého benefity ďaleko prevyšujú nad občasnými škodami, ktoré svojou predáciou spôsobuje na ovciach. Vlk znižuje škody na lesných porastoch tým, že loví kopytníky (vysoká a srnčia zver), ktoré obhrýzajú dreviny a poškodzujú ich pri vytíkaní parohov. Škody na poľnohospodárskom pôdnom fonde spôsobené raticovou zverou taktiež nie sú zanedbateľné a aj v tomto prípade má vlk významné postavenie pri ich znižovaní. Predáciou vlk prispieva k celkovému fitness koristi, čo má v konečnom dôsledku pozitívny dopad na populácie poľovnej zveri (v populácii kopytníkov prežívajú zdatnejšie jedince, ktoré sa ďalej rozmnožujú).

Tab. 1 Škody spôsobené raticovou zverou (€) – poľovnícka štatistika (NLC).

Rok		Poľnohospodárstvo	Lesné hospodárstvo	Celkom
2010	Celkové	882 793	383 888	1 266 681
	Uhradené	88 376	53 243	141 619
2015	Celkové	1 104 746	642 494	1 747 240
	Uhradené	97 9704	67 512	165 216
2016	Celkové	907 874	468 331	1 376 205
	Uhradené	89 461	48 309	137 770
2017	Celkové	1 082 585	526 227	1 609 085
	Uhradené	75 735	56 042	131 777
2018	Celkové	925 015	596 341	1 548 356
	Uhradené	92 737	53 775	146 512
2019	Celkové	1 077 038	427 104	1 504 142
	Uhradené	109 577	64 654	173 631
2020	Celkové	1 104 746	642 494	1 747 240
	Uhradené	97 704	67 512	165 216

Tab. 2 Škody spôsobené raticovou zverou poľnohospodárom - údaje Slovenskej potravinárskej a poľnohospodárskej komory (porovnaj s Tab. 1 – poľnohospodárstvo, kde sú škody NLC podhodnotené)

Rok	Bilancia škôd (€)
2015	12 259 525
2016	19 000 000
2018	20 000 000
2019	17 445 319
2020	9 200 000
2021	6 500 000
	Iba daniel

Podme sa teda pozrieť na to, čo považujeme spolu s MŽP SR za najdôležitejšie pri chove hospodárskych zvierat v horských oblastiach Slovenska a to je zabezpečenie stád. Vlk ako kľúčový druh, vrcholový predátor a adaptabilný oportunist a v prípade, kedy mu človek „umožní“ svojím nezabezpečeným chovom uloviť „naivnú“ korisť (ovcu, kozu), tak často neváha a uloví... Nie je to však tak, že každý jedinec loví ovce. „Z výskumu potravy vlka vyplynulo, že frekvencia výskytu domácich zvierat (ovce) v truse vlka nedosahovala ani 1 %“. Ide o naučené správanie, ktoré niektorí vlci nadobudnú počas svojho života buď vlastnou skúsenosťou, alebo to odpozorujú od iných jedincov. Pre loviacu svorku je jednoduché lokalizovať stádo oviec a pokiaľ je stádo nedostatočne zabezpečené, alebo úplne bez zabezpečenia je potenciál vzniku škôd oveľa vyšší, ako pri chove zabezpečenom.

Aké sú skúsenosti Správy CHKO Kysuce s doterajším zabezpečením stád oviec a kôz v našej územnej pôsobnosti? Je možné účinným zabezpečením znížiť, či úplne eliminovať škody spôsobené vlkom? Ako vzorka do analýzy postačí posledných 10 rokov, kedy sme sa zúčastnili na posudzovaní jednotlivých škôd na hospodárskych zvieratách spôsobených vlkom (Tab. 3)

Tab. 3 Škody spôsobené vlkom na hospodárskych zvieratách riešené Správou CHKO Kysuce v poslednom decéniu

Rok	Počet riešených škôd v roku	Hospodárske zvieratá	Počet usmrtených kusov - suma	Druh šelmy
2012	4	ovce a koza	9	vlk
2013	0	0	0	0
2014	0	0	0	0
2015	0	0	0	0
2016	1	koza	1	vlk
2017	0	0	0	0
2018	3	ovce	20	vlk
2019	1	ovce	1	vlk

2020	5	ovce	32	vlk
2021	5	ovce	23	vlk
2022	9	ovce	33	vlk

Bez menovania jednotlivých chovateľov môžeme zhrnúť, že ani na jednom zo stád, kde sme počas posledných 10-tich rokov riešili škody na hospodárskych zvieratách, neboli dostatočne realizované preventívne opatrenia proti škodám. U jedného z veľkochovateľov sme zaznamenali po opakovaných škodách a našom odporúčaní, snahu zlepšiť zabezpečenie preventívnych opatrení, čo sa aj odrazilo na ďalších škodových udalostiach, ktoré mali znižujúci sa trend. U ďalšieho z veľkochovateľov sme naopak zaznamenali po opakujúcich sa škodách ignorovanie našich odporúčaní a zároveň tu naďalej dochádza ku škodám. V čom teda spočíva nedostatočnosť zabezpečenia oviec? Uvádzame pár príkladov...

Obr. č. 1 a 2 Nedostatočné zabezpečenie chovu oviec a kôz voči vlkovi - ohradníky

Uvedené ohradníky dokážu síce zamedziť nekontrolovanému rozptylu oviec v krajine, ale nedokážu limitovať vlka. Na obrázku č. 1. je elektrický ohradník ktorý má dve zásadné chyby, za a) počas vzniku škôd nebol pod prúdom a za b) jeho výška bola 100 cm, čo vlk nemá problém preskočiť. Na obrázku č. 2 je opäť ohradník, ktorý zamedzuje rozptylu oviec v krajine, ale už vôbec nezabezpečuje chov pred vlkom, aj napriek tomu, že bol pod prúdom (el. ohradník vlk môže buď preskočiť, alebo podliezť).

Obr. č. 3 a 4 Nedostatočné zabezpečenie chovu oviec a kôz voči vlkovi - košarovanie

V prípade uvedenej škody boli ovce košarované v nedostatočne zabezpečenom elektrickom ohradníku. Mal síce 3 elektrické vodiče a miestami bol doplnený sieťovým elektrickým

ohradníkom, ktorý však nespĺňal tieto požiadavky: Stĺpiky ohradníka boli tenké, plytko zakopané a labilné. Elektrický ohradník mal výšku do 120 cm – ten vlk bez problémov preskočí (o čom svedčí aj vzniknutá škoda). Umiestnenie dvoch strážnych psov pri košari (rumunský pastiersky pes) vnímame vo vzťahu k ostatným chovateľom na Kysuciach ako „veľký progres“, avšak ak sú tieto psy umiestnené na reťazi a z vonkajšej strany ohradníka, nemožno od nich očakávať požadovanú obrannú reakciu voči vlkovi. „Dlhodobý výskum ukázal, že uväzovanie psov do blízkosti čriedy, alebo košiara, znižuje ich obranyschopnosť: psy si nemôžu správne navyknuť na ovce, nemôžu ich chrániť proti šelmám a vyvinie sa v nich tzv. „reťazový efekt“ – nadmerná agresivita voči ľuďom“. V prípade košarovania zohráva významnú úlohu aj pastier, ktorý musí počas noci, pri každej aktivite strážnych psov skontrolovať košarované stádo.

Obr. č. 5 a 6 Nedostatočné zabezpečenie chovu oviec a kôz voči vlkovi – pasenie zvierat

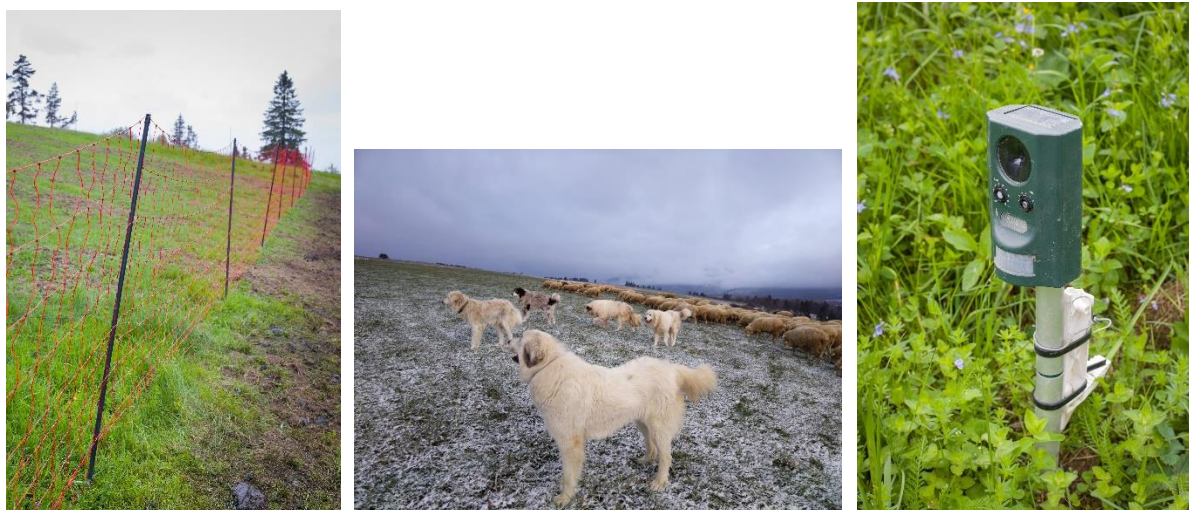
Keď sa povie borderská kólia, je každému chovateľovi, či pastierovi jasné, že ide o skvelého zaháňacieho psa. So stádom pracuje umne, vie ho nasmerovať tam, kde treba, ale... Ak sa objaví v kysuckých kopcoch pri 300 kusovom stáde ovci vlk, či vlci, borderská kólia stiahne chvost a nanajvýš šteká obďaleč na loviaceho vlka. Preto je potrebné v tomto regióne okrem psov na prácu so stádom, mať na ochranu stáda aj strážnych psov, tak ako to bolo v minulosti.

Obr. č. 7 Nedostatočné zabezpečenie chovu oviec a kôz voči vlkovi – pasenie zvierat

Niekoľko sto kusové, rozptýlené stáda oviec, pasúce sa v členitej krajine a v teritóriu vlka zároveň, nie je možné efektívne ochrániť len prítomnosťou pastiera a psov na zaháňanie (borderské kólie). Bez strážnych psov to nejde...

Obr. č. 8, 9 a 10 Pár príkladov, ktoré v praxi fungujú...

8. Košarovanie - elektrický sieťový oplotok výšky 140 cm (Kysuce) 9. Strážne psy pri stáde - Liptov (foto Vlado Skubeň) 10. Vizuálno - akustický plašič predátorov (Kysuce).

Obr. 10 Kangal, alabai, akbaš, karabaš... psov ktoré dokážu aktívne chrániť stádo pred predátormi je mnoho...

Akbaš v práci - Turecko. Foto Birkan Tepe.

Na záver...

Prihovám sa za veľké šelmy a v tomto prípade aj za nezmyselne zabitého rysa, mladého samca, ktorého minulý rok v septembri niekto upytliachil priamo pred poľovným zariadením (posedom) na Rakovej. Samec nosil na krku telemetrický obojok a na základe dát, sa zistilo, že jeho život vyhasol práve priamo pred posedom. Telemetrický obojok, ktorý bol z krku rysa odrezaný, bol nájdený zhruba o týždeň v rieke Kysuca, kde ho zrejme páchatel vyhodil. Polícia síce páchatela nenašla, ale obraz o tom, kto to asi s najväčšou pravdepodobnosťou spáchal, si môžete urobiť sami... Pytliactvo je žiaľ stále smutnou súčasťou kysuckého regiónu.

Niektorí poľovníci vidia a chcú realizovať rýchle, nepremyslené riešenia a to zabíjaním predátorov (lov), ale konkrétne pri vlkovi si neuvedomujú tieto fakty: **1)** ani pri veľkej snahe nevedia vyselektovať z populácie práve tých vlkov, ktorí lovia aj hospodárske zvieratá **2)** tým, že zasiahnu lovom do vlčej svorky, oslabia jej lovný - predačný potenciál (vlk je sociálne zviera, loví v skupine) a tým zvyšujú pravdepodobnosť, že vlk sa z dôvodu chýbajúceho člena /členov svorky môže uchýliť k lovu jednoduchšie dostupnej koristi, napr. nezabezpečených oviec.

Použitá literatúra

FINĐO, S. 2002. Potravná ekológia vlka (*Canis lupus*) v Slovenských Karpatoch. In: Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku V. Zborník referátov z konferencie, ŠOP, COPAK, Banská Bystrica.

FINĐO, S, & SKUBAN, M. 2011. Ako chrániť hospodárske zvieratá proti veľkým šelmám. Spoločnosť pre karpatskú zver.

KOPELIOVIČ, B. 2018. Stredoaziat pes pastiera. Neografia, a.s. Martin.

VALACHOVIČ, D. 2022. Zvýhodňovanie postavenia poľovníkov štátom Slovenská republika. Analýza - rukopis autora.

Text: Peter Drengubiak

Foto: Peter Drengubiak, Vladimír Skubeň & Birkan Tepe